

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 6 lipca 2023 roku wydanym w sprawie z powództwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. przeciwko (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W. i (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w M. o zapłatę, Sąd Rejonowy w Piotrkowie Trybunalskim w punkcie 1. zasądził od pozwanych (...) Spółki Akcyjnej w W. i (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w M. na rzecz powoda (...) Spółki Akcyjnej w W. kwotę 693,63 złotych wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 3 listopada 2019 roku do dnia zapłaty – z zastrzeżeniem, że spełnienie świadczenia przez jednego z pozwanych zwalnia drugiego pozwanego, w punkcie 2. zasądził od pozwanego (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w M. na rzecz powoda (...) Spółki Akcyjnej w W. kwotę 500,00 złotych wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 12 września 2019 roku do dnia zapłaty oraz w punkcie 3. zasądził od pozwanych solidarnie na rzecz powoda kwotę 3.437,68 złotych wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty tytułem zwrotu kosztów procesu (wyrok - k. 327, uzasadnienie – k. 339 - 351).

Apelacje od powyższego wyroku wniosły strony pozwane: (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. i (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w M..

Pozwany - (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w M., zaskarżył wyrok w całości.

Zaskarżonemu orzeczeniu pozwany zarzucił:

- a) naruszenie art. 415 k.c. poprzez jego niezastosowanie i oparcie odpowiedzialności pozwanej (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością o art. 435 k.c.;
- b) naruszenie art. 435 §1 ab initio k.c. poprzez jego nieprawidłową wykładnię i przyjęcie, że pozwana (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością jest przedsiębiorstwem wprawianym w ruch siłami przyrody, podczas gdy (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością zajmuje się wyłącznie prostymi pracami okołobudowlanymi niewymagającymi użycia sił przyrody w rozumieniu art. 435 § 1 k.c.;
- c) naruszenie art. 435 § 1 ab initio k.c. poprzez jego nieprawidłową wykładnię i przyjęcie, że szkoda powoda została wyrządzona przez ruch przedsiębiorstwa wprawianego w ruch siłami przyrody, podczas gdy nie zachodzi związek między działalnością przedsiębiorstwa pozwanej (...) spółką z ograniczoną odpowiedzialnością, a szkodą;
- d) naruszenie art. 435 § 1 in fine k.c. poprzez jego nieprawidłową wykładnię i przyjęcie, że nie zachodzi przesłanka egzoneracyjna - nastąpienia szkody wyłącznie z winy osoby trzeciej - jeśli szkoda nastąpiła wyłącznie z winy niezidentyfikowanej osoby trzeciej;
- e) naruszenie art. 435 § 1 ab initio w zw. z art. 6 k.c. poprzez ich niezastosowanie i ustalenie przez Sąd przesłanek z art. 435 k.c. bez inicjatywy dowodowej powoda;
- f) naruszenie art. 435 § 1 in fine w zw. z art. 6 k.c. poprzez ich niezastosowanie i ustalenie przez Sąd braku spełnienia przesłanki egzoneracyjnej z art. 435 k.c., podczas gdy pozwana wykazała taką przesłankę;
- g) naruszenie art. 156¹ § 1 i § 2 ust.1 k.p.c. oraz art. 2 i 45 ust. 1 Konstytucji RP poprzez nie uprzedzenie stron o zastosowaniu przy rozstrzygnięciu innej podstawy roszczenia (tj. art. 435 k.c.) niż zgodnie podana przez strony (tj. art. 415 k.c.);
- h) naruszenie art. 321 § 1 k.p.c. poprzez orzeczenie poza podstawą faktyczną sprawy wyznaczoną przez podstawę roszczenia (art. 415 k.c.) podaną przez powoda;

i) naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną a nie swobodną ocenę dowodów i przyjęcie, że skoro w KRS dla pozwanej (...) sp. z o.o. ujawniono jako przedmiot działalności produkcję wyrobów budowlanych z betonu oraz roboty budowlane, to jest ona przedsiębiorstwem wprawianym w ruch siłami przyrody;

j) błąd w ustaleniach faktycznych poprzez nieprawidłowe przyjęcie, że szkoda powoda w wyniku najechania na element organizacji ruchu nie nastąpiła wyłącznie z winy osoby trzeciej, za którą pozwana (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością nie ponosi odpowiedzialności, podczas gdy z zawiadomienia Komendy Powiatowej Policji w R. z dnia 15 kwietnia 2020 roku, (...) (...) w reakcji na pismo (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z dnia 3 marca 2020 roku, wynika, że przesunięcie elementu organizacji ruchu miało miejsce z udziałem niewykrytego sprawcy.

Wskazując na powyższe zarzuty pozwany (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością wniosła o:

I. zmianę zaskarżonego w części wyroku poprzez:

a. oddalenie powództwa w całości,

b. zasądzenie na rzecz pozwanej ad 2 zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego przez zawodowego pełnomocnika, według norm prawem przewidzianych - za postępowanie przed Sądem I instancji,

II. zasądzenie na rzecz pozwanej ad 2 zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego przez zawodowego pełnomocnika, według norm prawem przewidzianych - za postępowanie przed Sądem II instancji,

III. przeprowadzenie dowodów z następujących dokumentów:

a. wyciągu z generalnego pomiaru ruchu 2020/2021 dla sąsiedniego odcinka autostrady (...)

- na okoliczność jego treści, w tym ruchu pojazdów w miejscu zdarzenia oraz braku typowości zdarzeń drogowych polegającym na najechaniu na element organizacji ruchu,

b. wyciągu z prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Częstochowie z dnia 29 listopada 2022 roku, VIII GC 260/22, wraz z uzasadnieniem oraz wyciągu nieprawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Radomsku z dnia I czerwca 2023 roku, IC 546/20, wraz z uzasadnieniem

- na okoliczność ich treści, w tym rozstrzygnięć zapadłych w tożsamy sposób dot. najechania na tego samego rodzaju element organizacji ruchu w czasie obowiązywania tymczasowej organizacji ruchu dla budowy tego samego odcinka drogi - opartych o art. 415 k.c. i oddalających żądania powodów.

Ponadto skarżący wskazał w trybie art. 368 § 1² k.p.c., że skoro dotychczasowe postępowanie toczyło się w oparciu o zgodną między stronami podstawę roszczenia z art. 415 k.c., w/wym. dowody nie były potrzebne dla jej rozstrzygnięcia. Skoro jednak Sąd I instancji, nie informując o tym stronom w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, rozstrzygnął na podstawie art. 435 k.c., pozwana (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością musi podjąć obronę przed roszczeniem na tej podstawie, co wymaga dodatkowych środków dowodowych, na które nie było potrzeby powołania się wcześniej. Co więcej, dowód z dokumentu - wyroku z czerwca 2023 roku i powstałego po nim uzasadnienia - nie był możliwy do pozyskania wcześniej (apelacja – k. 356 – 363).

Pozwany - (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. zaskarżył orzeczenie w części, to jest co do punktów 1 i 3.

Zaskarżonemu orzeczeniu apelujący zarzucił:

1) naruszenie przepisów prawa procesowego:

a) art. 321 § 1 k.p.c. w związku z art 187 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. poprzez wyrokowanie ponad żądanie i oparcie wyroku na podstawie prawnej niepowołanej przez powoda, bowiem strona w toku postępowania powoływała się wyłącznie na fakty uzasadniające odpowiedzialność na zasadzie winy, nie zaś ryzyka jak przyjął to Sąd I instancji,

b) art. 233 § 1 k.p.c. wyrażające się w przekroczeniu przez Sąd granic swobodnej oceny dowodów oraz uczynieniu jej dowolną poprzez przyjęcie, iż zebrany w sprawie materiał dowodowy pozwalał na przyjęcie, że pozwana ad. 2 jest przedsiębiorstwem wprawianym w ruch za pomocą sił przyrody w sytuacji, w której żaden dowód nie wykazuje tego faktu, a nadto strona powodowa nigdy nie podnosiła takiego twierdzenia, tym samym pozwany nie miał szans temu twierdzeniu zaprzeczyć, c) art. 228 § 2 k.p.c. poprzez uznanie za udowodniony fakt, że pozwana ad. 2 jest nowoczesnym przedsiębiorstwem budowlanym co zdaniem Sądu I instancji ma ją czynić przedsiębiorstwem wprawianym w ruch za pomocą sił przyrody bez zwrócenia uwagi stron na taki fakt,

d) art. 233 § 1 k.p.c. przez dokonanie przez Sąd oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego w sposób dowolny, bez jego wszechstronnego rozważenia w oparciu o zasady logiki i doświadczenia życiowego poprzez przyjęcie, że z samego faktu wskazania jako przedmiotu działalności we właściwym rejestrze produkcji wyrobów budowlanych z betonu oraz robót budowlanych w szerokim zakresie wynika, że przedsiębiorstwo pozwanej ad. 2 wprawiane jest w ruch za pomocą sił przyrody w sytuacji, w której w postępowaniu dowodowym nie ustalono, że taka działalność rzeczywiście jest wykonywana i że była wykonywana w przedmiotowym stanie faktycznym,

e) art 233 § 1 k.p.c. poprzez wadliwą ocenę całokształtu materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, w szczególności dowodu z pisemnej opinii biegłego ocenionej rozdzielnie i fragmentarycznie, jak również niewyjaśnienie przyczyn, dla których Sąd odmówił temu dowodowi wiarygodności i mocy dowodowej, podczas gdy prawidłowa ocena doprowadziłaby do przekonania, że podmuch należy zaliczyć jako działanie siły wyższej (wiatru) lub jako spowodowane działaniem osób trzecich (przesunięcie przez przejeżdżający wcześniej pojazd), co skutkowałoby zwolnieniem z odpowiedzialności pozwanego,

2) naruszenie przepisu prawa materialnego:

a) art. 415 k.c. przez jego niezastosowanie w sytuacji, w której taka była podstawa prawna powództwa wskazana przez powodową spółkę,

b) art. 435 § 1 k.c. przez błędną wykładnię i przyjęcie, że szkoda została wyrządzona przez ruch przedsiębiorstwa wprawianego w ruch za pomocą sił przyrody w sytuacji, w której w stanie faktycznym niniejszej sprawie nie występowało takie przedsiębiorstwo,

c) art. 435 § 1 k.c. przez błędną wykładnię i uznanie, że dwie możliwe przyczyny zdarzenia, czyli podmuch wiatru lub przesunięcie urządzenia bezpieczeństwa przez inny samochód nie wypełniają opisanych w tym przepisie przesłanek wyłączających odpowiedzialność,

d) art. 435 § 1 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie, a w konsekwencji uznanie, że przedsiębiorstwo (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w M. w jest wprawiane w ruch siłami przyrody, a w skutek tego odpowiedzialność przedsiębiorstwa oparta jest na zasadzie ryzyka, pomimo iż szkoda nie pozostawała w normalnym związku przyczynowym z ruchem przedsiębiorstwa.

Mając na względzie powyższe skarżący wniósł o:

1) zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w zaskarżonej części,

2) ewentualnie - przy uwzględnieniu wyłącznie zarzutu wyrokowania co do żądania nieobjętego pozwem uchylenie wyroku i przekazanie do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji

3) zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych w postępowaniu odwoławczym. (apelacja

k. 379 – 381).

W odpowiedzi na apelacje pozwanych powód wniósł o ich oddalenie i zasądzenie od pozwanych na rzecz powoda kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie, liczonymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia zasądzającego te koszty do dnia zapłaty oraz opłatą skarbową od pełnomocnictwa (odpowieź na apelację - k. 396 - 397).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacje obu pozwanych są zasadne i skutkują zmianą zaskarżonego orzeczenia w kierunku przez nich postulowanym.

Na wstępie wskazać należy, że postępowanie apelacyjne, jakkolwiek jest postępowaniem odwoławczym i kontrolnym, to jednakże zachowuje charakter postępowania rozpoznawczego. Oznacza to, że Sąd odwoławczy posiada swobodę jurysdykcyjną i kompetencję do ponownej samodzielnej oceny materiału procesowego, ograniczoną jedynie granicami zaskarżenia. Merytoryczny charakter orzekania Sądu II instancji polega więc na tym, że ma on obowiązek poczynić własne ustalenia i ocenić je samodzielnie z punktu widzenia prawa materialnego, a więc dokonać subsumcji. Z tego też względu Sąd ten może, a jeżeli je dostrzeże - powinien, naprawić wszystkie stwierdzone w postępowaniu apelacyjnym naruszenia prawa materialnego popełnione przez Sąd I instancji i to niezależnie od tego, czy zostały one podniesione w apelacji, jeśli tylko mieszczą się w granicach zaskarżenia (vide: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2000 roku, III CKN 812/98, Lex nr 40504).

W tym kontekście wskazania wymaga, że po dokonaniu własnej oceny materiału dowodowego Sąd Odwoławczy nie podziela ustaleń Sądu Okręgowego odnoszących się do podstawy odpowiedzialności pozwanego, a opartej na art. 435 § 1 k.c. tym bardziej, w sytuacji, gdy taka podstawa prawna nie była objęta żądaniem pozwu oraz że Sąd I instancji nie uprzedził stron o możliwości orzekania na tej podstawie.

Wobec pokrywających się zarzutów sformułowanych przez pozwanych Sąd Okręgowy odniesie się do nich całościowo.

Za zasadny uznać należało zarzut podniesiony przez pozwanego naruszenia art. 156¹ § 1 i § 2 ust. 1 k.p.c. oraz art. 2 i 45 ust. 1 Konstytucji RP poprzez nieuprzedzenie stron o zastosowaniu przy rozstrzygnięciu innej podstawy roszczenia (tj. art. 435 k.c.) niż zgodnie podana przez strony (tj. art. 415 k.c.)

Zgodnie z treścią art. 156¹ § 1 i 2 k.p.c. w miarę potrzeby na posiedzeniu przewodniczący może pouczyć strony o prawdopodobnym wyniku sprawy w świetle zgłoszonych do tej chwili twierdzeń i dowodów. Pouczenie, o którym mowa w § 1, może obejmować w szczególności wyrażenie poglądu co do: 1) wykładni przepisów prawa mogących znaleźć zastosowanie w sprawie; 2) faktów, które na danym etapie sprawy mogą zostać uznane za bezsporne lub dostatecznie wykazane.

Zarówno powód w pozwie (k. 5) jak i pozwani: (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. i (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w sprzeciwach od nakazu zapłaty (k. 68 i 74 odw.) wskazywali podstawę prawną roszczenia wynikającą z art. 415 k.c. Zatem powód zobligowany treścią art. 6 k.c. i art. 232 k.p.c. wskazywał przesłanki roszczenia, a pozwani(...)i (...) wykazywali brak ich spełnienia. Dopiero w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sądu I instancji została określona przez sąd podstawa żądania - art. 435 k.c. jako podstawa roszczenia i tym samym rozstrzygnięcia. O ile zaś rozstrzygnięcie to polegało na uwzględnieniu roszczenia, na szczególne podkreślenie wskazać należy w tym wypadku na brak rzeczywistej możliwości obrony po stronie pozwanej (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Sąd I instancji mógł, a wręcz powinien był pouczyć o przepisie, który zdaniem Sądu I instancji miał znaleźć zastosowanie w sprawie i tym samym o prawdopodobnym wyniku sprawy wynikającym z zastosowania tego przepisu dla ustalonego stanu faktycznego sprawy, a którego to przepisu żadna ze stron (w tym zwłaszcza powód formułujący podstawę prawną swego żądania) nie powoływała. Tylko wówczas strony

(a zwłaszcza pozwana „broniąca” się przed takim roszczeniem) mogą przyjąć adekwatną argumentację w celu poparcia swojego stanowiska procesowego z perspektywy takiego przepisu. Nie budzi przy tym wątpliwości, że prawo stron do sądu i do obrony oznacza potrzebę takiego pouczenia, a zatem Sąd I instancji był zobowiązany do takiego pouczenia, którego nie dokonał. W komentarzu do art. 156⁽¹⁾ k.p.c. pod red. M. Manowskiej, LEX 2022, nb. 1, dr hab. E. Stefańska wskazuje, że: [w] przepisie tym ustawodawca nałożył na przewodniczącego składu obowiązek -

w miarę istniejącej potrzeby - udzielania stronom pouczeń o prawdopodobnym wyniku sprawy, a więc co do obowiązującego prawa materialnego w kontekście wskazanych przez strony twierdzeń i dowodów. W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2016 roku, III CZP 108/15, która została opublikowana przed wprowadzeniem unormowania z art. 156⁽¹⁾ k.p.c.

w oparciu o utrwalone orzecznictwo Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego, wskazano, że skoro jednak powód sprecyzował podstawę prawną swojego żądania i wyłącznie do niej dostosował argumentację, wynikający z art. 2 i 45 ust.1 Konstytucji obowiązek informacyjny sądu obejmuje uprzedzenie stron o możliwości rozpoznania sprawy na innej podstawie prawnej. Obowiązek ten stanowi realizację prawa strony do przewidywalności rozstrzygnięcia i umożliwienia wszechstronnego zbadania okoliczności sprawy i służy zagwarantowaniu rzeczywistej realizacji prawa do sprawiedliwego rozpoznania sprawy (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października 2013 roku, SK14/11, OTK-A Zb. Urz. 2013, nr 7, poz. 101, oraz uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 czerwca 2015 roku, III CZP 112/14, OSNC 2015, nr 11, poz. 127).

Na aprobatę zasługuje zarzut naruszenia art. 321 k.p.c. poprzez orzeczenie poza podstawą faktyczną sprawy wyznaczoną przez podstawę roszczenia (art. 415 k.c.) podaną przez powoda. Z całą mocą należy podkreślić, że skoro powód podał, że opiera swoje roszczenie o art. 415 k.c., to wyznaczył tym samym podstawę faktyczną sprawy. Pomijając brak sprostania ciężarowi dowodu przesłanki roszczenia z art. 435 k.c., w takiej sytuacji nastąpiło też wyznaczenie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, poza którą wyszedł Sąd I instancji. W szczególności taką odmienną podstawą - faktyczną roszczenia jest ta wyznaczona przez przesłanki art. 435 k.c. znacząco inne niż przesłanki art. 415 k.c. W wyroku z dnia 22 marca 2012 roku, IV CSK 345/11, opubl. LEX nr 1168552, Sąd Najwyższy wskazał, iż zmiana podstawy prawnej powództwa, która wymaga także zupełnie innego rozumienia okoliczności faktycznych stanowiących podstawę powództwa narusza art. 321 k.p.c. Sąd może bowiem sam określić podstawę prawną powództwa, ale tylko wtedy gdy nie wymaga to zmiany oceny okoliczności faktycznych, na których strona opiera swoje roszczenie. Wprawdzie wskazana przez stronę podstawa prawna powództwa nie wiąże sądu, to jednak taka zmiana podstawy prawnej, która wymaga także zupełnie innego rozumienia okoliczności faktycznych stanowiących podstawę powództwa, narusza art. 321 k.p.c.

Na uwzględnienie zasługuje również zarzut naruszenia art. 435 § 1 ab initio k.c. poprzez jego nieprawidłową wykładnię i przyjęcie, że pozwana (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością jest przedsiębiorstwem wprawianym w ruch siłami przyrody, podczas gdy pozwana zajmuje się wyłącznie prostymi pracami okołobudowlanymi niewymagającymi użycia sił przyrody w rozumieniu art. 435 § 1 k.c.

Na wstępie należy wskazać, iż pozwana (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością zajmuje się - jak wskazała w sprzeciwie od nakazu zapłaty - pracami polegającymi na wdrażaniu, utrzymywaniu i demontowaniu tymczasowej organizacji ruchu w czasie budowy lub remontu dróg. Prace te - co wynika z doświadczenia życiowego, faktów powszechnie dostępnych, a ponadto zeznań świadków D. K. oraz E. S. (2) (złożonych na rozprawie w dniu 18 listopada 2021 roku odpowiednio 01:19:10 i 01:50:11) - są prowadzone w sposób prosty, niewymagający użycia sprzętów i narzędzi, a polegają na ręcznym ustawieniu ruchomych elementów typu podstawa tzw. ogranicznika skrajni U-21, ogranicznik skrajni U-21, worek z piaskiem. (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością korzysta w tym celu z samochodu, którym przewozi elementy oraz pracowników, ale służy on wyłącznie przyspieszeniu i ułatwieniu prac.

Stosownie do treści art. 435 § 1 k.c. prowadzący na własny rachunek przedsiębiorstwo lub zakład wprawiany w ruch za pomocą sił przyrody (pary, gazu, elektryczności, paliw płynnych itp.) ponosi odpowiedzialność za szkodę na osobie lub mieniu, wyrządzoną komukolwiek przez ruch przedsiębiorstwa lub zakładu,

chyba, że szkoda nastąpiła wskutek siły wyższej albo wyłącznie z winy poszkodowanego lub osoby trzeciej, za którą nie ponosi odpowiedzialności.

W orzecznictwie sądowym utrwalony jest pogląd, że nie wystarczy zatem, aby przedsiębiorstwo lub zakład wykorzystywało elementarne siły przyrody. Chodzi o procesy polegające na przetwarzaniu energii elementarnej na pracę lub inne postaci energii, co wymaga użycia stosownych maszyn i innych urządzeń. Działalność przedsiębiorstwa (zakładu) powinna więc opierać się na funkcjonowaniu takich maszyn i urządzeń, a nie tylko na posługiwaniu się nimi dla działań wspomagających (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2010 roku, II PZP 4/10, opubl. Legalis). W wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 19 czerwca 2013 roku, III APa 14/13, sąd wskazał wyraźnie, że skoro poza drobnym sprzętem instalacyjnym do ręcznego posługiwania się nim przez pracowników (wiertarki, wkrętarki, obcinarki, urządzenia tnące, spawarki, prostownice), z maszyn firma pozwanego dysponowała jedynie dźwigiem, podnośnikiem samochodowym i busem do przewożenia ludzi, to nie można uznać, że siły przyrody stanowiły siłę napędową tego przedsiębiorstwa jako całości [...] dźwig i podnośnik służyły jako urządzenia pomocnicze, umożliwiające pracę instalatorom na określonej wysokości, a więc siły przyrody używane były do działań wspomagających ręczną pracę człowieka, a nie jako siła napędowa przedsiębiorstwa jako całości.

Należy przy tym wskazać, że przedsiębiorstwo (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością nie jest napędzane siłami przyrody jako całość, a jedynie wykorzystuje je do napędzania urządzeń wykorzystywanych w ramach części swej działalności, a w odniesieniu do istotnej części swej działalności w zasadzie w ogóle nie korzysta z tego typu urządzeń, a zatem tym bardziej nie spełnia hipotezy przesłanki art. 435 k.c.

Należy też zwrócić uwagę, że przesłanka z art. 435 k.c. w szczególności nie jest spełniona gdy wykorzystanie sił przyrody: stanowiło [tylko] ułatwienie prac wykonywanych przez pozwanego, lecz nie było nieodzowne dla osiągnięcia pożądanego rezultatu (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12 kwietnia 2017 r., I ACa 197/16; podobnie wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 28 maja 2015 r., III APa 7/15, o posługiwaniu się siłami przyrody tylko w charakterze działań wspomagających). Jest to konsekwentne z już utrwalonym poglądem w orzecznictwie Sądu Najwyższego zaprezentowanym także w wyroku z dnia 18 września 2002 roku, III CKN 1334/00, opubl. Legalis, w którym sąd rozstrzygając problem, czy przedsiębiorstwo lub zakład mogą być uznane za wprawiane w ruch za pomocą sił przyrody, powinno się rozważyć, czy istnienie i praca przedsiębiorstwa lub zakładu w danych warunkach czasu i miejsca są uzależnione od wykorzystywania sił przyrody oraz, czy bez użycia tych sił wymienione jednostki osiągnęłyby cel, dla jakiego zostały stworzone.

Tymczasem wszystkie prace wykonywane przez (...) spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością dałoby się wykonać bez użycia sił przyrody, a ich wykorzystanie ma na celu wyłącznie właśnie przyspieszenie oraz ułatwienie prac.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 1977 roku, IV CR 216/77, wskazuje także, że przy rozważaniu tego zagadnienia (odpowiedzialności na podstawie art. 435 k.c.) trzeba mieć na uwadze trzy momenty: stopień zagrożenia ze strony urządzeń [...], stopień komplikacji przy przetwarzaniu energii elementarnej na pracę oraz ogólny poziom techniki (a kryteria te są powszechnie przyjęte w orzecznictwie - podobnie m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2012 r., I PK 198/11).

W świetle tych kryteriów należy uznać przedsiębiorstwo (...) spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością za wywołujące niewielkie zagrożenie i będące mało skomplikowanym, zwłaszcza przy obecnym rozwoju techniki i wykorzystaniu urządzeń w pracy każdego przedsiębiorstwa.

Ponadto podczas orzekania o odpowiedzialności z art. 435 k.c. w tym szczególności przy analizie jej przesłanek, należy brać pod uwagę cel takiej regulacji zaostrzającej odpowiedzialność. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2012 roku, I PK 198/11, wskazuje w tym zakresie,

że podstawową przyczyną wprowadzenia obostrzonej odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez przedsiębiorstwa wprawiane w ruch siłami przyrody stanowi szczególne zagrożenie dla otoczenia, gdyż siły te mogą dochodzić do wielkich napięć i dlatego kontrola nad nimi nie stwarza pełnej gwarancji bezpieczeństwa [...] gdzie nie chodzi o uruchomienie dużych mocy elementarnych, nie można obecnie mówić o szczególnym niebezpieczeństwie, które leżało u podstaw wprowadzenia odpowiedzialności na zasadzie ryzyka (podobnie na zwiększone ryzyko dla otoczenia wskazuje m.in. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 15 stycznia 2014 roku, VI ACa 676/13). Takie ratio legis ma szczególne znaczenie przy ocenie spełnienia przesłanki przedsiębiorstwa wprawianego w ruch siłami przyrody. Jak podnosi L. Jantowski w komentarzu do art. 435 k.c. pod red. M. Balwickiej-Szczyrby i A. Sylwestrzak, LEX 2023, nb. 8: przy obecnym rozwoju technologicznym nie ma już praktycznie przedsiębiorców, którzy nie korzystaliby np. z energii elektrycznej, a nie sposób uznać, aby każdy podmiot korzystający z energii elektrycznej należało zakwalifikować jako przedsiębiorstwo podlegające reżimowi odpowiedzialności z art. 435 k.c.

Zatem przedsiębiorstwo (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością nie jest szczególnie niebezpieczne dla otoczenia i jest możliwa pełna kontrola nad nim oraz nad urządzeniami wchodzącymi w jego skład. W innym razie trzeba by było przyjąć, że w praktyce każde przedsiębiorstwo ponosiłoby zaostrzoną odpowiedzialność (na zasadzie ryzyka) z art. 435 k.c.

Zwrócić należy także uwagę, że za uznaniem danego przedsiębiorstwa lub zakładu za wprawiany w ruch siłami przyrody w rozumieniu wskazanego wyżej przepisu przemawia, by cel gospodarczy tego przedsiębiorstwa lub zakładu nie dał się realizować w inny sposób niż przez wykorzystanie sił przyrody i by cały jego ruch był uzależniony od sił przyrody, a praca robotników została zastąpiona przez pracę maszyn (por. Komentarz do KC pod red. Zb. Resicha, t. 2 str. 1071 i nast.). Stąd też orzecznictwo do zbioru przedsiębiorstw wprawianych w ruch

za pomocą sił przyrody zaliczyło: - przedsiębiorcę prowadzącego działalność w transporcie kolejowym (jako że prowadzi przedsiębiorstwo komunikacyjne i globalny cel jego pracy uzależniony jest od użycia sił przyrody, a cała jego struktura i organizacja pracy dostosowana jest do sił przyrody, jakimi się posługuje) (wyrok SA w Lublinie z dnia 4 listopada 2010 r., I ACa 513/10, LEX nr 660598), - gospodarstwo rolne, pod warunkiem, że samo prowadzenie danego rodzaju produkcji wytwórczej (roślinnej, zwierzęcej, ogrodniczej lub sadowniczej) oraz uzyskiwanie jej efektów pozostaje w bezpośrednim związku ze stanem nasycenia i wykorzystania urządzeń poruszanych za pomocą sił przyrody, i to w takiej relacji, że od stopnia wykorzystania tych sił zależy w ogóle funkcjonowanie gospodarstwa w zakresie określonego rodzaju produkcji

i uzyskanie jej efektów, a nie tylko ułatwienie ich osiągnięcia (wyrok SA w Krakowie z dnia 22 października 1993 r., I ACr 429/93, PS-wkl. 1996, nr 2, s. 47; wyrok SN z dnia 15 lutego 2008 r., I CSK 376/07, OSNC-ZD 2008, nr 4, poz. 117, Biul. SN 2008, nr 5, s. 7), - przedsiębiorstwa posługujące się statkami powietrznymi przy zabiegach agrotechnicznych (wyrok SN z dnia 11 stycznia 1990 r., I CR 1377/89, OSNCP 1991, nr 2-3, poz. 32), - przedsiębiorstwo transportowe posługujące się mechanicznymi środkami komunikacji (wyrok SN z dnia 27 listopada 1985 r., II CR 399/85, niepubl.), - kopalnię (wyrok SN z dnia 10 maja 1962 r., 3 CR 941/61, OSNCP 1963, nr 10, poz. 226), - państwowy ośrodek maszynowy – za szkodę powstałą wskutek zniszczenia upraw środkami ochrony roślin rozpylanymi przez ośrodek (wyrok SN z dnia 22 lutego 1983 r., I CR 472/82, niepubl.; wyrok SN z dnia 18 grudnia 1961 r., 4 CR 328/61, OSPiKA 1963, poz. 101), - zakład gazownictwa (wyrok SN z dnia 24 maja 1961 r., 3 CR 962/60, OSPiKA 1962, poz. 110), - nowoczesne przedsiębiorstwo budowlane (wyrok SN z dnia 1 grudnia 1962 r., I CR 460/62, OSPiKA 1964, nr 4, poz. 88). Natomiast za przedsiębiorstwa, które nie mogą być uznane

za wprawiane w ruch za pomocą sił przyrody orzecznictwo uznało: - port lotniczy – nawet, jeżeli poszczególne elementy organizacji takiego przedsiębiorstwa korzystają z sił przyrody (wyrok SA w Warszawie z dnia 30 listopada 2010 r., VI ACa 1156/10, LEX nr 682525), - spółdzielnię mieszkaniową, pod warunkiem, że nie prowadzi działalności w zakresie budownictwa (remontów) w formie wydzielonego zakładu remontowo-budowlanego posługującego się na większą skalę maszynami (wyrok SN z dnia 8 grudnia 2005 r., I UK 97/05, OSNP 2006, nr 21-22, poz. 336; por. także wyrok SN z dnia 6 lutego 2004 r., II CK 397/02, LEX nr 602674), - prowadzącego na własny rachunek fermę kurzą (wyrok

SN z dnia 21 sierpnia 1987 roku, II CR 222/87, OSNCP 1989, nr 1, poz. 17), - prowadzącego na własny rachunek kino (wyrok SN z dnia 12 lipca 1977 r., IV CR 216/77, OSNCP 1978, nr 4, poz. 73).

Powyższe argumenty wskazują, że nie ma jednoznacznych i bezspornych stanowisk, a niektóre uzależniają zaliczenie przedsiębiorstwa do odpowiadającego warunkom z art. 435 § 1 k.c.

od rodzaju szkody przez nie wyrządzonej. Rozszerzona odpowiedzialność przedsiębiorstw wprowadzanych w ruch za pomocą sił przyrody (pary, gazu, elektryczności, paliw płynnych itp.) na zasadzie ryzyka istnieje, pod warunkiem, że szkoda pozostaje w normalnym związku przyczynowym z ruchem przedsiębiorstwa. Nie istnieje domniemanie, że szkoda powstaje

w związku z ruchem przedsiębiorstwa, i okoliczność tę należy wykazać, przy czym ciężar dowodu tego faktu spoczywa zgodnie z ogólnymi zasadami (art. 6 k.c.) na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne, to znaczy na powódce (wyrok SN z dnia 3 czerwca 1977 r., IV CR 185/77, niepubl.; wyrok SN z dnia 13 marca 2009 r., V CSK 352/08, LEX nr 515424). Natomiast

nie wchodzi w grę odpowiedzialność za jakąkolwiek szkodę związaną z prowadzeniem tego przedsiębiorstwa czy zakładu. Nie można bowiem byłoby przyjąć, że każdy producent,

np. samochodów, noży, cegły odpowiadałby za wszystkie wypadki spowodowane przy udziale tych produktów, gdyż przy ich produkcji też stosowano siły przyrody (wyrok SA w Katowicach z dnia 10 października 1996 r., I ACr 500/96, Wokanda 1998, nr 2, s. 40).

Mając na uwadze powyższe bezprzedmiotowe jawią się dalsze zarzuty naruszenia art. 435

§ 1 k.c.

Należy zgodzić się z apelującym, iż Sąd Rejonowy dopuścił się naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną, a nie swobodną ocenę dowodów i przyjęcie, że skoro w KRS pozwanej (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością ujawniono jako przedmiot działalności produkcję wyrobów budowlanych z betonu oraz roboty budowlane, to jest ona przedsiębiorstwem uprawianym w ruch siłami przyrody. Jak wskazano w powyższych rozważaniach nie ma podstaw do uznania, że przedsiębiorstwo (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością jest przedsiębiorstwem uprawianym w ruch siłami przyrody. Ocena odmiennego charakteru takiego przedsiębiorstwa wyłącznie na podstawie treści wpisów w KRS dokonana przez Sąd I instancji

w zaskarżonym wyroku jest bezpodstawna oraz sprzeczna z zasadami doświadczenia życiowego. Naturalnym jest, że podmioty gospodarcze oznaczają w KRS bardzo różne obszary potencjalnej działalności z przyczyn skarbowo-podatkowych, a nie określają w ten sposób wiążąco profilu swojej działalności. Co więcej, działa raczej zależność odwrotna, o ile w KRS znajdują się wszystkie obszary rzeczywistej działalności podmiotu, znajdują się tam również obszary,

w których podmiot często nie wykonuje działalności.

Na aprobatę zasługuje zarzut naruszenia art. 415 k.c. poprzez jego niezastosowanie i oparcie odpowiedzialności pozwanej (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością o art. 435 k.c. Obowiązany do naprawienia szkody tego rodzaju będzie więc w konsekwencji ten, kto wyrządził szkodę innej osobie na skutek swojego działania lub zaniechania (art. 415 k.c.). Obowiązek naprawienia szkody powstaje jedynie w razie takiego działania lub zaniechania (zaniedbania), które nosi znamiona naruszenia obowiązków (zakazów i nakazów) określonych w przepisach prawa. Pozwana (...) jako podmiot obowiązany do wykonania usługi w zakresie kompleksowego wykonania tymczasowej organizacji ruchu w ramach zadania kontynuacji projektowania i budowy autostrady (...) T., a pośrednio i jego ubezpieczyciel, co do zasady odpowiadać więc może na zasadzie winy. Ciężar udowodnienia okoliczności zaniechania

lub niedopełnienia obowiązków przez pozwaną spółkę spoczywał – zgodnie z art. 6 k.c. –

na poszkodowanym D. S., który domagał się odszkodowania od swojego ubezpieczyciela (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W.. Natomiast w niniejszej sprawie ubezpieczyciel poszkodowanego dochodzi zwrotu kosztów naprawy pojazdu poszkodowanego. Zdaniem Sądu drugiej instancji ocena zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego w żadnym razie nie mogła jednak prowadzić do uznania, że pozwanej spółce należało przypisać winę za niedostateczny nadzór nad organizacją ruchu na odcinku budowy autostrady A 1. Przypomnieć należy, że zdarzenie, które doprowadziło do szkody w sprawie niniejszej było wywołane przemieszczeniem elementu tymczasowej organizacji ruchu na skutek

przesunięcia, przewrócenia lub przestawienia go przez podmuch wiatru spowodowany przez użytkowników drogi przejeżdżających obok niego z niedozwoloną prędkością lub najeżdżających na niego albo blisko niego z taką prędkością jadących. Twierdzenia takie znalazły oparcie w opinii biegłego sądowego K. S., który stwierdził, że przemieszczenie urządzenia bezpieczeństwa ruchu drogowego U - 21 mogło być wynikiem podmuchu wiatru. Zatem zgromadzony w sprawie materiał dowodowy prowadzi do konkluzji, że pozwany w sposób prawidłowy wykonywał swoje obowiązki wynikające z umowy, a dotyczące utrzymywania oznakowania w należytym stanie.

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, w ocenie Sądu Okręgowego podmiotowi, któremu pozwane (...) udzieliło ochrony ubezpieczeniowej nie można przypisać winy związanej z brakiem oznaczenia drogi znakiem U – 21. Także w tym zakresie nie można więc przypisać pozwanej spółce jakiegokolwiek zawinienia. Nie może ona ponosić odpowiedzialności za zagrożenie powstałe w wyniku działania czy zaniechania osób trzecich, ani też czynników zupełnie od niej niezależnych.

Rację ma skarżąca podnosząc zarzut błędu w ustaleniach faktycznych poprzez nieprawidłowe przyjęcie przez Sąd meriti, że szkoda poszkodowanego (a tym samym i powoda) w wyniku najechania na element organizacji ruchu, nie nastąpiła wyłącznie z winy osoby trzeciej, za którą pozwana (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością nie ponosi odpowiedzialności, podczas gdy z zawiadomienia Komendy Powiatowej Policji w R. z dnia 15 kwietnia 2020 roku, (...) (...) w reakcji na pismo (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z dnia 3 marca 2020 roku, wynika, że przesunięcie elementu organizacji ruchu miało miejsce z udziałem niewykrytego sprawcy. W aktach sprawy przedłożono w/wym. dokumenty, w tym dokument urzędowy Komendy Powiatowej Policji, z którego wynika, że przemieszczenie elementu organizacji ruchu, na który najechał następnie kierujący pojazdem w czasie zdarzenia, którego dotyczy niniejsza sprawa, miało miejsce przez niewykrytego sprawcę. Sąd I instancji w zaskarżonym wyroku zupełnie pominął tę kwestię, która ma znaczenie chociażby z perspektywy przesłanki egzoneracyjnej z art. 435 § 1 in fine k.c.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy zmienił zaskarżony wyrok w pkt I ppkt 1 i na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. oddalił powództwo w stosunku do obu pozwanych.

Konsekwencją powyższej zmiany co do roszczenia głównego jest również zmiana zaskarżonego wyroku w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach procesu i dlatego też Sąd II instancji w pkt I ppkt 2 wyroku w oparciu o treść art. 98 k.p.c. zastosował zasadę odpowiedzialności za wynik procesu. Uwzględniając powyższe Sąd Odwoławczy zasądził od powoda (...) spółki akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz pozwanego (...) spółki akcyjnej z siedzibą w W. kwotę 287,00 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia pełnomocnikowi powoda odpisu orzeczenia, do dnia zapłaty, tytułem zwrotu kosztów procesu. W pkt I ppkt 3 Sąd II instancji zasądził od (...) spółki akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz pozwanej (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w M. kwotę 287,00 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia pełnomocnikowi powoda odpisu orzeczenia, do dnia zapłaty, tytułem zwrotu kosztów procesu. Na kwotę tę złożyły się: wynagrodzenia pełnomocników pozwanych w kwocie po 270,00 złotych, opłata skarbową od pełnomocnictw w wysokości po 17,00 złotych.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd II instancji orzekł w pkt II na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Pozwany - (...) spółka akcyjna z siedzibą w W. wygrał apelację w całości, a zatem należy mu się od powoda kwota 235,00 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty, tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym. W pkt III Sąd Okręgowy zasądził od (...) spółki akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w (...) kwotę 235,00 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty, tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym. Na powyższą kwotę złożyły się: opłaty od apelacji w kwocie po 100,00 złotych uiszczone przez pozwanych i wynagrodzenie pełnomocników w wysokości po 135,00 złotych.

Wynagrodzenie pełnomocników pozwanych będących radcami prawnymi zostało ustalone na podstawie § 10 ust. 1 pkt 1 w związku z § 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jednolity z dnia 20 września 2023 roku, Dz. U. 2023. 1935) wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie wynikającymi z art. 98 § 1¹ k.p.c.

Z/

Odpis wyroku z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikowi powoda poprzez umieszczenie na portalu informacyjnym Sądu.

05.07.2024 r.